

המרחב העירוני כמרחב למידה

WHY WASTE SPACE?

קרן דביר // שושי בר-אלי

מטרות המיזם

- פיתוח שיתופי של כלים להכרת והבנת הפדגוגיה במרחבים העירוניים כדי לתת בשלב הראשון מענה לאתגר של שנת לימודים בצל משבר הקורונה.
- אפשרות לשילוב ההוראה והלמידה הא-פורמלית עם הפורמלית.
- לטווח הארוך ישמש המיזם כפלטפורמה לזיהוי צרכים להוראה דינאמית במרחבים משתנים ולפיתוח שיח פדגוגי המאפשר הוראה ולמידה גמישות (אג'יליות).

אתגרים פדגוגיים + מרחב עירוני = שינוי

כיצד המרחב העירוני מהווה כלי עבודה לפיתוח פדגוגיה?

כיצד יהפכו המורים למומחים בפדגוגיה במרחבים משתנים?

כיצד נפתח פדגוגיה של הדדיות בין צרכים, תוכן ומרחב?

איזו אסטרטגיה אנו נדרשים לפתח בטווח המיידי ולטווח הרחוק?

תיאור תהליך העבודה במרחב העירוני

- שיתוף בהתנסויות בהוראה ולמידה במרחבים עירוניים
- שילוב כוח אדם פורמלי וא-פורמלי
- הקצאת מרחבים עירוניים ושעות בהם לבתי הספר
- אפיון פדגוגי של מרחבים עירוניים
- מיפוי מרחבים עירוניים אפשריים

מהלך המיזם

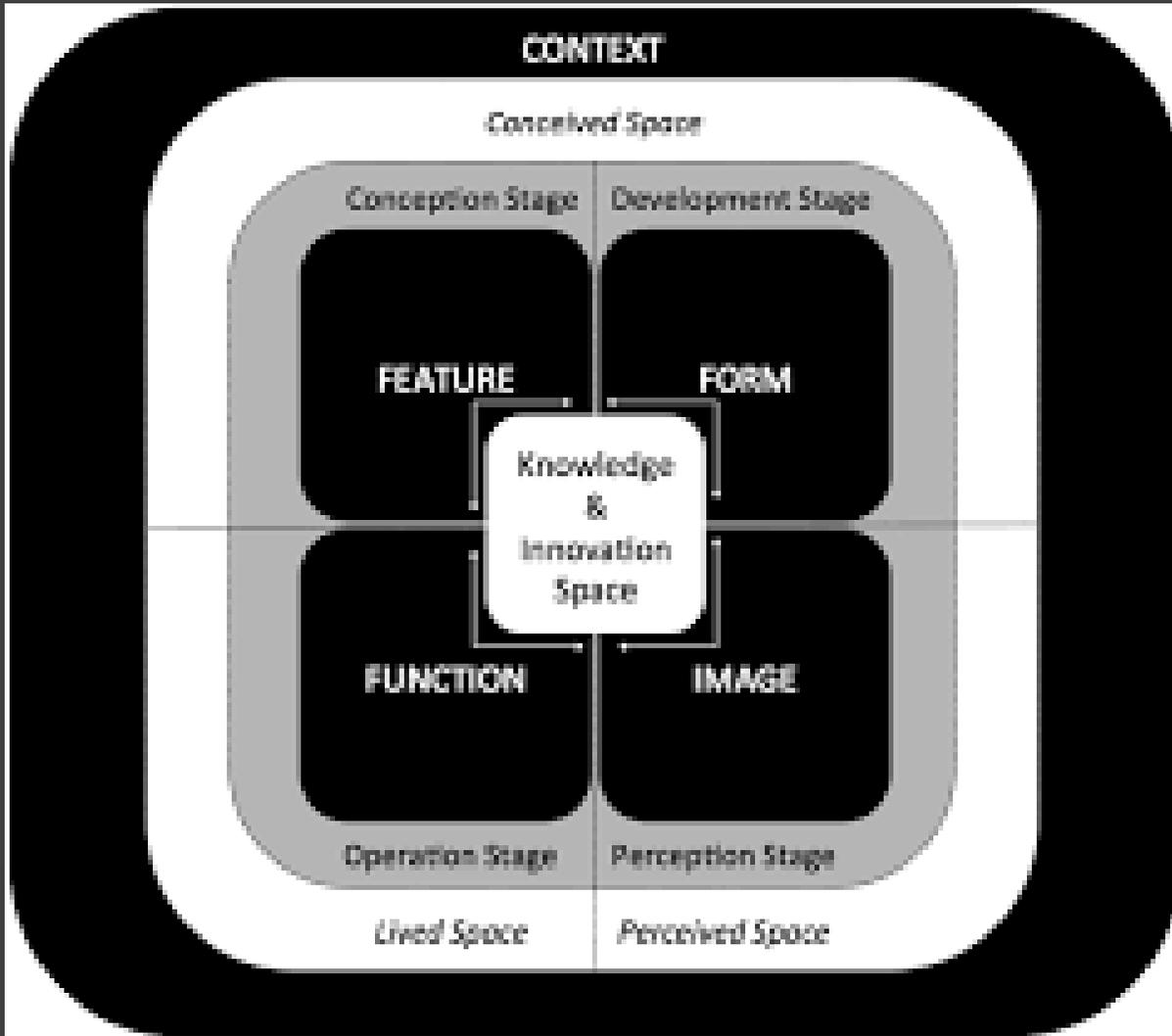
- **מיפוי מרחבים עירוניים** – בחירה של מרחבים עירוניים אפשריים ללמידה שגורה וארוכת טווח לפי קריטריונים שיוחלטו במשותף עם נציגות בתי ספר דוגמת: חלל סגור, אפשרות יציאה לחלל פתוח, גישה למים, גישה לשירותים, נגישות ההגעה, מידת הביטחון בחלל וכו'..
- **אפיון פדגוגי של מרחבים עירוניים** – אפיון המקנה "פיגומים" לעבודת המורים, מייצר תחושת ודאות ומסוגלות בקרה המורים, שיטת האפיון הייחודית פותחה על ידינו תוך הישענות על המודל של KIS-Knowledge and Innovation Spaces (מודגם בהמשך בפירוט).
- **הקצאת המרחבים ושעות בהם לבתי הספר** – על המרחבים להיות קרובים פיזית לבתי הספר או נגישים בצורה קלה יחסית. הלמידה במרחבים חייבת להיות שגורה וחזרתית כדי שהמרחב יהפוך להיות מרחב למידה ולשם כך נדרש נדרשת מערכת הקצאות שעות במרחבים.
- **שילוב כח אדם פורמלי וא-פורמלי** – הלמידה במרחבים מאפשרת פיתוח של לומד עצמאי, הדבר יאפשר שחרור חלק מהמורים ועבודת מדריכים א-פורמליים במקומם, תפקיד המורה יכול להשתנות למנחה שאף עושה זאת מרחוק.
- **שיתוף בהתנסויות בלמידה והוראה במרחבים עירוניים** – כצעד ראשון מיידי (פיילוט) אנו מציעים קהילת יישום של צוותי בתי ספר נבחרים שייצאו להתנסויות וישתפו בתובנות בהתנסות, מתובנות ההתנסות יבנה מתווה יישובי להטמעת למידה במרחבים עירוניים. להערכתנו בהמשך יש לבנות פלטפורמת שיתוף לצוותי ההוראה הפורמליים והא-פורמליים.

הדגמת השיטה הייחודית לאפיון פדגוגי של מרחבים עירוניים

קרן דביר // שושי בר-אלי

מסגרת אנליטית – מודל KIS

- הקשר (CONTEXT) – היכרות עם ההיסטוריה הגיאוגרפיה, הדמוגרפיה וההשתלבות העירונית של המרחב. (למידה מבוססת מקום)
- רכיבי המרחב (FORM) – המאפיינים הפיסיים והעיצוביים של המרחב
- תכונות או אופי המרחב (FEATURE) – המאפיינים הייחודיים של המרחב התואמות את מטרת השימוש במרחב
- פעילות (FUNCTION) – מידע אודות התהליכים החברתיים המתרחשים במרחב
- תדמית (IMAGE) – הדרך בה נתפש המרחב על ידי בעלי עניין ומשתמשים

דוגמה ראשונה לאפיון פדגוגי – מרחב בבית ספר אפק*

- הקשר – בבית ספר אפק מאמינים בתפיסת הקיימות לפיה כולנו חלק ממארג החיים על פני כדור הארץ ושואפים ליצור חברה מקיימת המאפשרת מעורבות ועשייה למען הקהילה.
- אחד מאמצעי הלמידה השגורים בבית הספר הוא הלמידה החוץ כיתתית והחוץ בית ספרית, שמטרתה המחשה של מושגים ותופעות באמצעות מפגש בלתי אמצעי של התלמידים עם העולם הממשי.
- המרחב המדובר נוצר על ידי צוות בית הספר והתלמידים ונמצא בקומה השנייה של בית הספר, צופה אל גרם המדרגות ופתוח לכיתות.
- בית הספר אפק – ראש העין

רכיבי המרחב ופעילותו

1. חיבור בין שני חללים:

חלל ביניים המוצמד לחלל כיתה, בין שני החללים חלון גדול המאפשר מבא בין שני החללים. בחלל הביניים אזור תצוגה וישיבה ובחלל הכיתה כיסאות ושולחנות.

החיבור מאפשר גיוון של פעולות:

שתי פעולות קבוצתיות בו זמניות בעלות אופי שונה.

דינמיקה ושינוי בפעולות ובקבוצות

שילוב של פעילות פורמלית וא-פורמלית

מאפייני החלל מעודדים פעילות עצמאית של תלמידים להתחלה, סיום ושינוי בין פעולות.

2. מעבר בין חללים – הרחוב הראשי

החלל ממוקם בצמוד למעבר מרכזי (רחוב) המחבר בין קומות בית הספר והכיתות בקומה השנייה.

המרחב מייצר הפרדה מהרחוב הראשי ומאפשר הגדרה של אזורי עבודה ופעילות

הרחוב מאפשר להזמין אנשים להיות שותפים לפעילות: להראות מה עושים, לשתף, להתייעץ וכו'.

3. שימוש באלמנטים:

בחלל שלושה סוגים של אלמנטים: קבועים, ניידים ואלמנטים של מידע משתנה.

אלמנטים קבועים – ריהוט קבוע:

ריהוט מייצר הפרדה בין המרחב בו מתקיימת הפעילות למרחב ציבורי שמושך את תשומת הלב. ניתן להשתמש בריהוט כמחיצה שמפרידה בין פעילויות שונות.

אלמנטים ניידים רב כיווניים – ריהוט שניתן להזזה:

מאפשרים גיוון בכיוון ההוראה וקביעה של אופן הקשב של הילדים – האלמנטים מעץ יכולים לשמש גם ככיסאות וגם כשולחנות

אלמנטים של מידע ותצוגה משתנה:

ריהוט שיש בו אפשרות אחסון ותצוגה – מאפשר לחללי האחסון כחלל גמיש, או לשם אחסון או לשם תצוגה

4. מבט החוצה

המבט החוצה מהווה נקודת ציון שניתן להשתמש בה עבור צורות שונות של מיקוד וריכוז, כאשר גבו של התלמיד מופנה לשאר הילדים מתאפשר לו להתרכז במשימה שלפניו.

מבט החוצה יכול לשמש גם כטכניקת התרגעות.

אופיו של המרחב ויתרונתיו

אז מה מאפשר המרחב?

1. גמישות בהוראה ולמידה

- אפשרות לגוון פעילויות בו זמניות
- שילוב בין צורות למידה שונות

2. יצירתיות ושיתופיות

- ארגון יצירתי של השיעור באמצעות שימוש באזורים שונים ואלמנטים שונים בחלל
- שיתוף ותצוגה של העשייה בזמן אמיתי באמצעות אלמנטים במרחב, והזמנת העוברים ב"רחוב הראשי".

אתגרי המרחב וחסמיו

- אפשרות לחוסר קשב בקרב התלמידים בגלל החלל הפתוח , רעש מכיוונים שונים והעובדה שאין גבולות מוגדרים
- חוסר ריכוז שיכול להגרם לאור המגוון הרב של האלמנטים והעובדה שהחלל גובל באזור מעבר ומרחב ציבורי הומה
- חוסר משמעת עקב בעובדה שאין מקום מוגדר למורה ולתלמידים

דוגמה שנייה לאפיון פדגוגי – מרחב עבודה שיתופית*

הקשר – מרחב לעבודה שיתופית הכולל חללי משרדים וחללים פתוחים לעבודה ביחידים ובקבוצות לפי בחירה. המרחב נמצא באחת הקומות בבניין משרדים באזור תעשייה ברמת השרון

ניתוח אדריכלי/עיצובי של המרחב - מקרא:

1. מאפייני תצפית והצגה
 2. מאפיינים המתמקדים סביב מרכז
 3. אלמנטים רב כיווניים
 4. הפרדה בין מעבר ומקום – סימון גבול המרחב
- האוס – רמת השרון

רכיבי המרחב ופעילותו

1. תצפית והצגה:

צדו האחד של המרחב מורכב מרצף של ישיבה – ספסל מוארך בשילוב שולחנות מאפשר ישיבה כאשר המבט יכול להיות מופנה למרחב או לחלונות החוצה – ישיבה משני צידי השולחן.

ישיבה מסוג זה מאפשרת צפייה משתנה בפעילויות שונות המתרחשות בחלל, הדבר מאפשר הצגה יצירתית של תוצרי הלמידה .

תצורה זו של מרחב מאפשרת התייחסות ללמידה כ"מופע" לציבור", כאשר מהצד השני התלמידים יכולים להתרכז ולהתמקד בעשייה עצמית ובקבוצות על ידי הפניית גבם למתרחש בחלל המרכזי.

2. שימוש באלמנטים סביב מרכז

במרחב אלמנט מרכזי גדול שנמצא בקצה המרחב – שולחן גדול.

אלמנט מרכזי מאפשר צורות שונות של למידה קבוצתית שיתופית. אלמנט מרכזי מאפשר שילוב בין למידה מבוססת פרויקטים , שיתוף ידע, מבט רחב על תהליכים הצגה ייחודית של תוצרי למידה וניהול דיון המשתף את כל המשתתפים.

תצורת המרחב מאפשרת הצגה של התוצרים באמצעות תנועה של המשתתפים סביב האלמנט.

3. שימוש באלמנטים רב כיווניים:

במרחב אלמנטי ריהוט מודולריים הפונים בצורות שונות אל החלל, האלמנטים מאפשרים בחירה בין מנוחה ורגיעה בצורות שונות לבין פעילות חברתית רגשית , משחקים ושיח .

4. הפרדה בין מעבר ומקום

במרחב מתקיימת הפרדה בין החללים השונים על ידי שטיחים בולטים בצבעיהם .

ההפרדה מאפשרת קיום של פעילויות בו זמניות ומעברים בין פעילויות . המעבר מאפשר שיטוט מוגדר בין הפעילויות השונות המתבצעות במקביל.

הגדרת החללים מאפשרת לתלמידים להכיר ולהבין את גבול הפעילות ומאפשרת ניהול הפעילות בצורה יעילה.

אופיו של המרחב ויתרונו

אז מה מאפשר המרחב?

1. מרחב מוגדר מרובה מצבים

- אפשרות לקיום פעילויות בעלות אופי שונה
- שילוב בין למידה מובנית ללמידה פחות מובנית
- מאפשר התנסויות מרובות של התלמידים

2. יצירתיות ושיתופיות

- ארגון יצירתי של השיעור באמצעות שימוש באזורים שונים ואלמנטים שונים בחלל
- שיתוף ותצוגה של העשייה בזמן אמיתי באמצעות אלמנטים במרחב, והזמנת הנמצאים בחלל להשתתפות.

אתגרי המרחב וחסמיו

- אפשרות לחוסר קשב בקרב התלמידים עקב ריבוי הפעילויות האפשריות במרחב הפתוח.
- קושי בניהול הפעילויות ובבחירה של הפעילויות עבור קבוצות התלמידים.
- חוסר ריכוז שיכול להגרם מהיכולת לראות בנוחות ובקלות את הפעילויות המתרחשות במרחב.
- חוסר משמעת עקב העובדה שאין מקום מוגדר למורה ולתלמידים